

Дерев'яно Б.В. Щодо перспектив правового забезпечення функціонування ринку видобутку і транспортування нафти та природного газу. *Правова наука і державотворення в Україні у світлі сучасних глобалізаційних викликів: історія, теорія, практика (до 25-ї річниці Конституції України): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь – м. Кривий Ріг, 11 червня 2021 року)*. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 355–357.

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ВИДОБУТКУ І ТРАНСПОРТУВАННЯ НАФТИ ТА ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Дерев'яно Б. В.

провідний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права
і порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту приватного права
і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор

Сьогоднішня господарська (економічна) діяльність будь-якої держави світу у значній мірі залежить від забезпеченості вуглеводнями, зокрема нафтою та природним газом, вартість яких визначає або прямо впливає на вартість майже усіх товарів, робіт і послуг у світі. Замінити використання цих вуглеводнів іншим джерелом енергії швидко буде достатньо складно.

Більш дешевим є отримання атомної енергії. Проте цей спосіб має значну кількість ризиків. До того ж собівартість атомної енергетики з роками може виявитися більшою через проблеми із захороненням відпрацьованих елементів. Гідроенергетика в Україні не спроможна у значній мірі забезпечити потреби держави, до того ж потребує затоплення великих площ родючих земель. Останнє навіть за мірками ХХ століття є варварством. Використання енергії сонця, вітру, припливів тощо в Україні розвинуто недостатньо. Зрозуміло, що отримання енергії із таких – «зелених» джерел є перспективним. Проте з часткового поширення серед домогосподарств поширитися в українській промисловій економіці вони зможуть лише за кілька років, а то і десятків років. При цьому «зелена» енергетика сьогодні має значну вартість для держави. Нами вказувалося, що у західноєвропейських державах більш ніж 20 років активно розвивається «зелена» енергетика, а Україна помітно відстає. Стимулювати громадян України, суб'єктів господарювання-резидентів та особливо залучити іноземні інвестиції, потрібні для побудови станцій з отримання «зеленої» енергії, можна лише за рахунок надання значних пільг як засобу регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Роль таких пільг із початку становлення законодавства про альтернативну енергетику й до сьогодні виконують високі «зелені» тарифи, що й нині є найвищими серед усіх європейських держав. Таким чином, склалася ситуація, за якої питома вага «зеленої» енергетики в Україні є відносно невеликою, а «зелені» тарифи є найвищими в Європі [1, с. 64].

За наведених вище умов протягом певного часу постачання українській економіці нафти та природного газу, на жаль, залишатиметься монополією. Так само

Деревянко Б.В. Щодо перспектив правового забезпечення функціонування ринку видобутку і транспортування нафти та природного газу. *Правова наука і державотворення в Україні у світлі сучасних глобалізаційних викликів: історія, теорія, практика (до 25-ї річниці Конституції України): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь – м. Кривий Ріг, 11 червня 2021 року)*. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 355–357.

природною монополією протягом такого ж часу залишатиметься і власне постачання нафти та природного газу спеціальними трубопроводами. Природною монополією є такий стан ринку, на якому споживач не може обирати постачальника, і при цьому спроби запровадження конкуренції призведуть до ще гірших наслідків, ніж за умови існування монополії. Сказане у повній мірі стосується сфери постачання нафти і природного газу.

Важливість відносин із постачання природного газу призвела до прийняття 9 квітня 2015 року спеціального Закону України «Про ринок природного газу», яким визначаються правові засади функціонування ринку природного газу України, заснованого на принципах вільної конкуренції, належного захисту прав споживачів та безпеки постачання природного газу, а також здатного до інтеграції з ринками природного газу держав - сторін Енергетичного Співтовариства, у тому числі шляхом створення регіональних ринків природного газу [2]. Проте наявність окремого спеціального Закону до сьогодні не вирішила значної кількості проблем, що існують між учасниками відносин із постачання природного газу. Як вірно вказує у дисертаційній роботі «Господарсько-правове забезпечення постачання природного газу в умовах природних монополій» І.В. Подрез-Ряполова, сучасне функціонування національного ринку природного газу здійснюється при існуванні недоліків господарсько-правового регулювання та наявності монопольного впливу при здійсненні господарської діяльності певними суб'єктами, що й зумовлює актуальність досліджень за такими темами [3, с. 1].

Загалом відносини із правового забезпечення постачання нафти і природного газу магістральними трубопроводами є складною і комплексною, оскільки сполучає у собі відносини, пов'язані із видобутком та транспортуванням нафти і природного газу, легітимацією таких видів діяльності через отримання ліцензій та інших спеціальних дозволів, застосування антимонопольно-конкурентного законодавства, зокрема законодавства про природні монополії, застосування законодавства і певних правил здійснення транспортної діяльності через участь у правовідносинах підприємств трубопровідного транспорту та ін.

Комплексні відносини потребують особливої уваги законотворця. Їх складність потребує постійних змін. А сьогодні названий вище Закон потребує запропонованого вченими визначення поняття діяльності з постачання природного газу як виду господарської діяльності із надання послуг з реалізації товарної продукції - природного газу відповідним суб'єктам ринку природного газу, в тому числі кінцевим споживачам на підставі укладених з ними договорів, яка здійснюється певними суб'єктами та підлягає ліцензуванню у встановленому законом порядку [3, с. 3, 10]; поняття «прозорість (транспарентність) функціонування ринку природного газу» як своєчасне розкриття інформації щодо діяльності суб'єктів ринку природного газу та джерел

Дерев'янко Б.В. Щодо перспектив правового забезпечення функціонування ринку видобутку і транспортування нафти та природного газу. *Правова наука і державотворення в Україні у світлі сучасних глобалізаційних викликів: історія, теорія, практика (до 25-ї річниці Конституції України): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь – м. Кривий Ріг, 11 червня 2021 року)*. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 355–357.

надходження природного газу як паливно-енергетичного ресурсу, який є товарною продукцією, із метою реалізації інтересів всіх учасників ринку, що забезпечується необхідними засобами державного впливу» [3, с. 4, 11]; а також поняття «дисципліна споживання природного газу» як дотримання споживачем законодавчо визначених вимог щодо відбору природного газу у певних обсягах та своєчасної оплати отриманих послуг з постачання природного газу» [3, с. 4, 12]. Більше того, сьогодні навіть саме поняття «природний газ» потребує уточнення і формулювання з урахуванням його фізичних характеристик. Можливо, доцільним буде надати визначення як: природний газ – суміш вуглеводнів та неуглеводневих компонентів, що перебуває у газоподібному стані за стандартних умов (тиск – 760 міліметрів ртутного стовпа і температура – 20 градусів за Цельсієм), яка є товарною продукцією, паливно-енергетичним ресурсом та корисною копалиною загальнодержавного значення [3, с. 4, 7].

Загалом законодавство України має спрямовуватися у бік економічного стимулювання поступового переходу від видобутку, купівлі, транспортування і використання нафти і природного газу у бік застосування генераторів «зеленої» енергії. Проте в найближчі роки актуальним буде уточнення законодавства про видобуток і транспортування саме вуглеводнів, зокрема в частині їх господарсько-правового регулювання, правового забезпечення реалізації прозорості (транспарентності) діяльності на ринку нафти і природного газу, потрібним буде розробка Порядку захисту вразливих споживачів природного газу як окремого підзаконного акту за напрямками, що пропонуються українськими дослідниками [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дерев'янко Б.В. Тенденції розвитку законодавства України про «зелені» тарифи на електричну енергію. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2 (71). С. 62–71. DOI: [10.32366/2523-4269-2020-71-2-62-71](https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-71-2-62-71)
2. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 27. Ст. 234.
3. Подрез-Ряполова І.В. Господарсько-правове забезпечення постачання природного газу в умовах природних монополій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Харків, 2020. 17 с.